

3; et Sot. late, q. 1, a. 2; et alii communiter; estque magis consentaneum locutionibus Scripturæ et Sanctorum, loquentium de resurrectione, tanquam de re omnino supernaturali, non tantum propter gloriam corporum resurgentium, quam reprobi non habebunt, et tamen in eis resurrectio censetur supernaturalis propter solam reparationem et vivificationem corporis jam defuncti. Quod si dicatur supernaturalis propter modum, scilicet, quia fit solo Dei imperio absque aliis naturalibus transmutationibus, ex hoc ipso concluditur quod intendimus, quoniam resurrectio non est nata fieri alio modo, cum per causas secundas fieri nequeat. Præterea hoc explicatur ex differentia inter animæ creationem et resurrectionem. Ad primam enim unionem animæ et corporis possunt agentia naturalia disponere materiam dispositione ex natura sua postulante talem formam; quocirca pertinet ad naturalem providentiam et concursus debitum, ut Deus illam infundat; at vero in ordine ad iteratam unionem, quæ in resurrectione fit, nihil possunt causæ naturales efficere, nec materiam ita disponere, ut postulet illius animæ unionem; ergo non potest illa resurrectio dici simpliciter naturalis. Tercio, si resurrectio est naturaliter debita, vel est hoc intelligendum de debito (ut ita dicam) physico, vel morali; neutrum dici potest. Nam physicum appellari potest id quod debetur causis naturalibus ratione physicæ virtutis, quam habent ad causandum. Sed hoc modo non est debita resurrectio. Quia si consideremus causam materialem, licet in illa maneat capacitas ejusdem formæ, tamen illa est valde remota; Deus autem, ut gubernator naturæ, non tenetur explere omnem capacitatem remotam materiæ, sed solum quatenus per agentia naturalia potest ad proximam dispositionem reduci. Alioqui deberet Deus varias formas in infinitum in materiam inducere, quia omnium est capax secundum illam remotam capacitatem. Et ideo hæc capacitas materiæ ad formam prius habitam congrue vocari solet obedientialis, potius quam naturalis. Quia jam non est in statu in quo possit per agentia naturalia ad proximam capacitatem reduci. Atque idem fere est si consideretur aptitudo ipsius animæ, quæ est formalis. Quia etiam non tenetur Deus explere omnem appetitum naturæ seu formæ, nec efficere unionem ejus ad subjectum, nisi supposita proxima capacitate subjecti; hanc vero non tenetur per se solus ipse efficere, sed servato

ordine causarum naturalium. Denique ex parte etiam causæ efficientis, nulla est cui propter physicam virtutem hæc actio, seu concursus ad illam debeatur; ergo nullo titulo est debita naturaliter resurrectio debito physico. Debitum autem morale dici potest, quod debetur ratione finis, verbi gratia, propter obtinendam beatitudinem; vel ratione justitiæ distributiæ, seu convenientis gubernationis universi in ordine ad mores hominum. Sed hoc etiam debitum nulla sufficienti ratione ostenditur. Nam imprimis satis est ut homo possit esse beatus tanquam homo, ut Aristoteles dixit, 1 et 10 Ethicorum; et ideo non oportet ut naturaliter possit habere beatitudinem carentem omni defectu ac miseria, aut perpetuam absolute et simpliciter, sed humano modo. Homo enim non appetit esse beatus nisi quandiu est; ad beatitudinem ergo naturalem hominis, satis est quod durare possit quandiu existit homo. Quia ergo homo natura sua corruptibilis est, ideo beatitudo etiam quæ naturaliter conferri potest homini, ut est integrum individuum speciei humanæ, non est simpliciter perpetua, sed temporalis. Quia vero anima hominis est perpetua, ideo in illa perpetuo durare potest beatitudo hominis, quantum ad id quod in ea essenziale est, scilicet quoad cognitionem et amorem Dei naturalem. Et hoc tantum est debitum ac consentaneum naturis rerum; quidquid vero ultra hoc additur, supernaturale est. Rursus quamvis spes resurrectionis sit convenientissimum medium ad continendos homines in officio, et optimam rationem providentiæ et servandæ justitiæ distributiæ contineat, tamen non propterea dicendum est, hunc providentiæ modum esse simpliciter debitum naturæ. Posset enim Deus aliis modis hominem gubernare. Imo aliqui censent, et insinuat Scotus, si sola ratio naturalis spectetur, fieri potuisse ut Deus nullum speciale iudicium ferret de factis hominum, bonis præmium, malisque pœnam tribuendo. Hoc tamen licet potuerit fieri a Deo ut supremo domino, non tamen censeo talem providentiæ modum esse rebus ipsis et naturis rationalibus consentaneum. Melius ergo dicitur potuisse Deum statuere alium modum providentiæ et justitiæ intra ordinem naturæ contentum. Nam quia anima est principium proprium ac per se actionis bonæ aut malæ, satis est hominem in ea recipere præcipuum virtutis præmium; corpus autem, quod tantum est organum animæ, sicut in hac tantum

vita mortali esset instrumentum virtutis, ita in eadem posset recipere aliquod præmium suæ actioni proportionatum. Quod non oportet ut consistat in divitiis temporalibus et voluptatibus, quæ non solent ad virtutis exercitationem valde esse utiles, sed in aliis bonis, vel auxiliis quibus corpus ipsum facilius et commodius posset ad virtutis studium accendi. Nullo ergo modo debita est homini resurrectio ex sola providentia naturali. Quæ omnia confirmari possunt eleganti testimonio Cypriani, ser. de Resurr. Christi: *Homo, qui ex caelesti et terrena materia compactus est, vestitus extrinsecus pelle et carnibus, tempus accepit, quo te jubente redderet terræ quod de terra assumpserat, et ad immaterialem originem reverteretur spiritus, cujus natura dissolutionis non admittit injuriam. Corpus putredine, et caro vermibus consumenda, secundum naturæ suæ rationem non poterat æternitatis privilegio perfrui; et quod sibi jure non competebat, a conditore nequibat exigere. Neque ulla eorum interrogatio super hoc merebatur responsum. Sed tu, optime Domine, ultro gratiam volens dare spiritui, decrevisti clementius, ut ex societate et clientela quam reddiderat animæ caro, aliquid ei commodi proveniret, et quæ ei vehiculum fuerat, et particeps studiorum, in recompensatione ministerii iterum dilecto accolæ consociata, pudica et pacifica rediret, nullas secum revehens contumelias, quibus deinceps quietis internæ concuteret puritatem. Sed et hoc Domine, ad cumulum beneficii addidisti, ut inter legem carnis et spiritus nulla postmodum esset diversitas, nec post initum fœdus, ulla iterum inter eos recrescat rebellio, sed per manum tuam reconciliatio ordinata stabilis in perpetuum perseveret. Te igitur jubente, terra fit caro, et expulsa de domo iterum conjugatur viro, non jam ancilla, sed libera, et habitant unius moris in domo, murmurationibus consortis, quas olim compugnantes inter se concupiscentiæ concitabant.*

5. Ex quibus ultimis verbis potest alia ratio et ultima ad hoc idem confirmandum colligi. Quia si ex natura rei deberetur animæ separatæ reditus ad corpus, vel deberet hoc fieri in corpore mortali et corruptibili, atque eodem modo passionibus mutationibusque subiecto, sicut nunc est, vel in corpore ab his omnibus incommodis abstracto. Si dicatur hoc secundum, aperte sequitur illum resurrectionis modum non posse esse naturæ debitum. Qui enim fieri potest ut corpori natura sua mortali ex naturali providentia debeatur

immortalitas? Providentia enim naturalis non extenditur ad ea dona quæ sunt præter vel supra naturam. Alioqui dici posset statum illum, quem Adamus habuit ante peccatum, quoad eum modum immortalitatis et impassibilitatis corporis, quem tunc habuit, et quoad perfectam subjectionem inferiorum virium animæ ad superiores, fuisse illi debitum ex providentia naturali, quod tamen est omnino falsum. Si vero dicatur primum, sequitur imprimis procedendum esse in infinitum in hac revolutione mortis et resurrectionis hominis. Quia si resurgeret mortalis, iterum moreretur; ergo, qua ratione post primam mortem suscitatus est, excitandus esset post secundam, et ita in infinitum. Quod tanquam magnum absurdum et ludibrium infert Augustinus, l. 12 de Civ., c. 13, contra eos philosophos qui dicebant, futurum esse in universo perpetuum earundem rerum reditum atque circuitum. Deinde tale corpus non esset considerabile, neque animæ accommodatum, præsertim si naturalem beatitudinem esset consecuta. Impediret enim illam, ne expedite ac sine impedimento posset Deum contemplari et amare, redderetque iterum subjectam doloribus et afflictionibus hujus vitæ. Quocirca, licet anima pondere naturali dicatur appetere corpus, quia est naturalis forma ejus, et quandiu est in illo naturaliter refugiat mortem, quia non est alium statum experta, et quia simpliciter potius vellet perfectionem sui corporis acquirere, quam illo privari, juxta illud: *Nolumus expoliari, sed supercestiri*, tamen anima semel a corpore separata, et naturaliter beata, appetitu elicitu ac recto potius, credo, eligeret manere separata, quam redire ad corpus corruptibile, et passionibus ac ærumnis obnoxium. Quia revera majus sibi nocumentum afferret quam commodum. Quapropter status animæ separatæ per se non potest dici simpliciter violentus. Quia, licet in eo careat anima complemento alicujus appetitus naturalis, tamen proprie nulla vis ei infertur. Sicut cæcus non dicitur esse in statu violento, sed in imperfecto; sic etiam anima esset in statu aliqua ex parte imperfecto, non tamen simpliciter violento; præsertim quia secundum appetitum elicitum et rationalem, illum statum præferret alteri, quem naturaliter habere posset in corpore mortali. Et ex his satis responsum est ad rationes dubitandi superius positas.

SECTIO VIII.

Utrum possit naturali ratione ostendi resurrectionem esse possibilem.

1. Quidam existimant nullo modo cognosci posse, quia est supernaturalis; ratio autem naturalis non habet sufficientia principia quibus iudicet de supernaturalibus mysteriis, etiam ut possibilea sunt. Propter quod diximus in principio hujus materiae, non posse ratione naturali cognosci incarnationem esse possibilem. Et ita opinatur de resurrectione Med. hic, a. 1, et indicat Sot., in 4, d. 43, q. 1, a. 3. Sed imprimis non negant hi auctores posse inveniri rationes naturales valde probabiles, quae persuadeant resurrectionem esse possibilem; neque ego audeo dicere posse hoc demonstrari ratione ita convincente intellectum, ut a nemine, etiam protervo, possit negari. Praesertim cum videam non defuisse Theologos fide illustratos, qui negaverint posse Deum iterum producere rem in nihilum reductam.

2. *Possibilitas resurrectionis ratione naturali quomodo possit ostendi.* — Nihilominus tamen existimo rationem factam in 4 concl., sect. 6, cum omnibus quae circa illam dicta sunt, satis esse ad convincendum intellectum bene dispositum, et esse fere physicam demonstrationem. Denique censeo fere aequali evidentia probari, posse Deum rem corruptam reparare, sicut posse aliquid ex nihilo creare, praesertim in homine, post cujus corruptionem, manent partes ex quibus componitur. Ut enim recte dixit Gregorius, homilia 26 in Evang.: *Longe minus est Deo reparare quod fuit, quam creasse quod non fuit. Aut quid mirum si hominem ex pulvere refecit, qui simul omnia ex nihilo creavit?* Et homil. 20 in Ezech.: *Mirari (inquit) solent qualiter caro reviviscere possit ex pulvere. Mirentur igitur altitudinem caeli, molem terrae, abyssos aquarum, omnia quae in mundo sunt, ipsos quoque Angelos creatos ex nihilo. Minus est valde aliquid ex aliquo facere, quam omnia ex nihilo fecisse.* Ac propterea dixit idem Gregorius, l. 14 Mor., c. 28: *Qui resurrectionis fidem ex obedientia non tenent, certe hanc tenere ex ratione debuerunt.* Et Lactant., l. 7, c. 23: *Si a principio (inquit) Deus hominem nescio quo inenarrabili modo instituit, credamus ab eodem restitui veterem posse, qui novum fecit;* et Augustinus, ser. 19 de Verb. Apost., ubi sic inquit: *Te appello, quicumque infideli animo de resurrec-*

tione dubitas, et putas non posse mortuos resuscitari; quid est amplius ex nihilo homines facere qui vivant, an eos qui facti sunt et vixerunt, reparare post mortem? Utique plus est facere quod nunquam fuit, quam reparare quod fuerit. Quomodo ergo impossibile esse dicis, ut Deus, qui hominem formavit ex nihilo, reformet? Quomodo nos suscitare non potest conversos in pulverem, qui etiamsi in nihilum rediremus, facere poterat ut essemus, sicut effecit nos esse, cum antea nunquam fuisset? Similia habet ser. 64 de Verb. Dom., in fin., et ep. 49, q. 1, et ep. 146, et saepe alias. Et eandem rationem ex creatione desumptam expendit optime Cyril. Hieros., Cat. 4 et 18; Athenag., l. de Resur. mort. Et mihi quidem vim demonstrationis habere videtur, propter ea quae dixi in probatione quartae conclusionis.

3. Quam hoc etiam modo declaro: nam opera et mysteria supernaturalia, quaedam sunt in sua substantia et essentia supernaturalia; et de his verum est non posse ratione naturali sufficienter agnosci, etiam ut possibilea, praesertim quando attingunt Deum ipsum, qui licet cognoscatur esse, quid tamen et quomodo sit, imperfecte cognoscitur solo naturae lumine, et hujusmodi est mysterium incarnationis, et similia. Alia vero sunt supernaturalia quoad modum tantum, quia, scilicet, res factae naturales sunt, quamvis modus faciendi sit proprius Dei, vel propter virtutem infinitam, vel propter summam independentiam, ac dominium in operando; et haec non repugnant cognosci ut possibilea ratione naturali. Nam inter haec opera computari potest creatio, quae, ex modo quo fit, propria est Dei, et virtutem requirit infinitam, et tamen cognosci potest ratione naturali. Praeterea illuminare caecum, sanitatem subito restituere sine adjumento causarum secundarum, et similia opera, sunt supernaturalia hoc modo; videtur tamen evidens lumine naturae posse Deum haec opera facere, quia minora sunt quam creatio, et non habent aliam repugnantiam, nisi quod requirunt majorem potestatem et virtutem agendi, quam sit in agentibus naturalibus; est autem evidens Deum habere hujusmodi majorem virtutem. Denique hoc sensu tantum dicitur supernaturale opus quod superat virtutem agendi omnium creaturarum; si ergo potest naturali ratione cognosci Deum habere majorem virtutem, imo et infinitam et omnipotentem, cur non poterit cognosci posse efficere aliquid supernaturale in dicto sensu? Ergo, cum resurrectio

tantum sit supernaturalis in dicto sensu, poterit naturaliter cognosci ut possibilis, nam hoc non repugnat ex communi ratione operis supernaturalis, ut declaratum est, neque ex speciali ratione resurrectionis, quia revera nulla est, ut etiam ostendimus. Quin potius videtur minus difficile animam et materiam jam existentes iterum unire, quam caecum illuminare, aut similia opera patrare. De qua re legi potest Durandus, in 4, d. 43, q. 1. Neque contra hoc obstat quod resurrectio fide credenda sit, quae autem fide creduntur, non possunt ratione naturali ostendi. Tum quia aliquae sunt veritates fidei, quae ratione naturali etiam demonstrantur, ut Deum esse, et esse creatorem, animam esse immortalem, et id genus alia. Tum etiam quia resurrectionis veritas, ut pertinet ad fidei articulos, non tantum continet resurrectionem esse possibilem, sed etiam esse futuram generaliter in omnibus hominibus; et hoc cum pendeat ex libera Dei providentia ac promissione, non potest simpliciter demonstrari, quamvis possit vehementibus conjecturis persuaderi, quas in superioribus satis tetigimus; et de eis videri possunt Ambr., Tert., Athen., in l. de Resur.; Chrysostomus, Gregorius Nys., Aug. et Greg. Magnus, locis cit.; Basil., hom. 8 Exam.; Theop. Antioch., l. 1 cont. relig. Christ. calum.; D. Thom., 4 cont. Gen., cap. 79, ubi praedictas rationes evidentes appellat. Omitto, resurrectionem quam credimus et speramus, multa supernaturalia complecti, ut supra dictum est, quae non possunt, etiam ut possibilea, ratione naturali investigari

ARTICULUS I.

Utrum fuerit necessarium Christum resurgere.

1. *Ad primum sic proceditur. Videtur quod non fuerit necessarium Christum resurgere. Dicit enim Dam., in 4 lib.: Resurrectio est, secunda ejus, quod dissolutum est et cecidit, animalis resurrectio. Sed Christus non cecidit per peccatum, nec corpus ejus est dissolutum, ut ex supra dictis patet. Non ergo proprie convenit sibi resurgere.*

2. *Praeterea, quicumque resurgit, ad aliquid altius promovetur, quia surgere est sursum moveri. Sed Christi corpus mansit post mortem divinitati unitum, et ita non potuit in aliquid altius promoveri. Ergo non competeat sibi resurgere.*

3. *Praeterea, ea quae circa humanitatem*

Christi sunt acta, ad nostram salutem ordinantur. Sed sufficiebat ad nostram salutem passio Christi, per quam sumus liberati a poena et culpa, ut ex supra dictis patet. Non ergo fuit necessarium quod Christus a mortuis resurgeret.

Sed contra est quod dicitur Lucae ult.: Oportebat Christum pati, et resurgere a mortuis.

*Respondeo dicendum, quod necessarium fuit Christum resurgere propter quinque. Primo quidem ad commendationem divinae justitiae, ad quam convenit exaltare illos qui seipsos propter Deum humiliant, secundum illud Luc. 1: *Deposuit potentes de sede, et exaltavit humiles. Quia igitur Christus propter charitatem et obedientiam Dei se humiliavit usque ad mortem crucis, oportebat quod exaltaretur a Deo usque ad gloriosam resurrectionem. Unde ex ejus persona dicitur in Psalm. 138: Tu cognovisti (id est approbasti) sessionem meam (id est humilitatem et passionem), et resurrectionem meam (id est glorificationem in resurrectione, sicut Glos. exponit). Secundo, ad fidei nostrae instructionem, quia per ejus resurrectionem confirmata est fides nostra circa divinitatem Christi. Quia, ut dicitur 2 ad Cor. ult.: *Etsi crucifixus est ex infirmitate, sed vivit ex virtute Dei; et ideo 1 ad Cor. 15 dicitur: Si Christus non resurrexit, inanis est praedictio nostra, inanis est et fides nostra. Et in Psalm. 29 dicitur: Quae utilitas in sanguine meo, id est, in effusione sanguinis mei, dum descendo, quasi per quosdam gradus malorum, in corruptionem? Quasi dicat, nulla. Si enim statim non resurgo, corruptumque fuerit corpus meum, nemini annuntiabo, nullum lucrabor, ut Glossa exponit. Tertio, ad sublevationem nostrae spei, quia dum videmus Christum resurgere, qui est caput nostrum, speramus et nos resurrecturos. Unde dicitur 1 ad Cor. 15: Si Christus praedicatur quod resurrexit a mortuis, quomodo quidam dicunt in vobis quoniam resurrectio mortuorum non est? Et Job 19 dicitur: Scio, scilicet, per certitudinem fidei, quod Redemptor meus, id est, Christus, vivit, a morte resurgens, et ideo in novissimo die de terra surrecturus sum; reposita est haec spes mea in sinu meo.***

Quarto, ad informationem vitae fidelium, secundum illud Rom. 6: *Quomodo Christus surrexit a mortuis per gloriam Patris, ita et nos in novitate vitae ambulemus. Et infra: Christus resurgens ex mortuis, jam non moritur; ita et vos existimate vos mortuos quidem esse peccato, viventes autem Deo.*